

• Egy megfigyelésre érdemes szentesi téeszelnök utóélete

Virágos kálvária: reprezentációért 3 év börtön

Ma, amikor gazdasági bűnügyek sokasága marad felderítetlen, sőt büntetlen, kissé nevetségesnek hat, hogy a hetvenes évek elején valakit többek között azért tartottak harminckét hónapig börtönben, mert túllépte a reprezentációs keretet. A szentesi Virágos Kis István kezén igazából nem is ezért kattant a bilincs. Gazdasági bűncselekménybe igyekezett csomagolni az akkori hatalom ellen-szenvét, mert akadt egy a szövetkezeti elnök, aki már a hatvanas években részesművelést hirdetett, vállalkozni mert, virágot exportált a déli végéről fél Európába. A Termál Tsz a rendszerváltás után visszakapta azt az elnököt, akit az előző rendszer börtönbüntetésre ítél. „A Virágos” éppen olyan fogalom lett országSZerte, mint a „meggymagos” Demeter Béla. A véletlen furcsa játéka, hogy évekig együtt ültek a szegedi Csillag börtönben.

rületén éppen akkor fúrtak egy termálkutató, aminek a másodlépcsős vize sokáig elfolyt a Kurcába. Ezt szerettem volna virágtermelésre használni.

● Gondolom, ekkor már országSZerte felfigyeltek a Termálra!

– Akkor kapták föl a fejüket, amikor az „Újbarázda” helyett felvettük a Termál Tsz nevet. Ez abban az időben hatalmas bűnnek számított. Először nem is engedélyezték, mondván micsoda mánia, hogy le akarjuk cserélni veretes nevünket. Nem is sejtettem, később ezt a bíróságon komoly vádpontként használják majd ellenem.

● A környezete már ekkor gyanúsan méregette. Miféle vállalkozásokról beszélt a hatvanas években a Virágos?

– Elsőként szereztünk export-import jogot a virágforgalmazásra. Két másik tészcsezel megalakítottunk egy külkereskedelmi céget, Hungarovirág néven. A magyar vágottvirágexport nyolcvan százalékát mi szállítottuk külföldre. Ezek akkoriban még imperialista technológiának és gondolkodásmódnak számítottak. A szentesi pártbizottság elsőtitkára osztálytársam volt, szerencsémre. Így hagytak bennünket dolgozni.

● Mintatésznek tartották a Termált?

– Nem csak mi voltunk akkoriban mintaszövetkezet, az egész szentesi körzetet kiemelten kezelték. Intenzív bolgárkerti művelés honosított meg ezen a tájon, a termálvízzel együtt Kelet-Magyarország fővárosának számított Szentes. Sokan mégis elkezdtek irigykedni, piszkálódni, jelentgetni bennünket. Az elnökösködésemet nem szívelték, nem tudták megemészteni, hogy mindig olyan dolgokba vágtuk a fejszénket, amelyeket mások még nem csináltak. Negyed-évenként legalább egyszer kiszállt hozzánk a népi ellenőrzés, feltúrták az irodát, azután minden alkalommal megjósolták, na most lecsukják a Virágost. Ez tíz évig tartott, a tizenegyedikben sikerült.

● Mi volt akkor ön ellen a vád?

– A reprezentációs keret túllépése, vesztegetés, népgazdaság elleni károkozás.

● Valami közvetlen kiváltó okot is illet keresni!

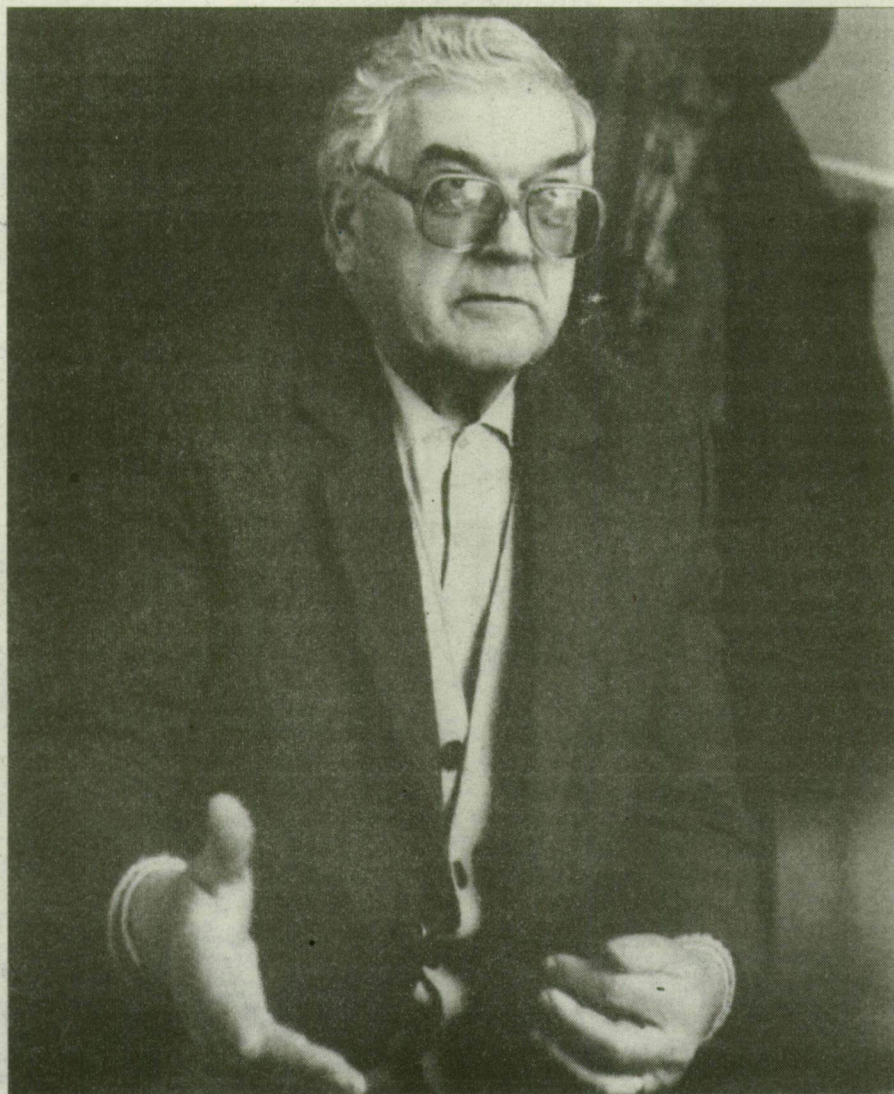
– Belevágtunk egy lébényi üzempéftsbe. Az ottani téeszek szintén kertészkedni szerettek volna, de nem tudták, hogyan fogjanak hozzá. Az alapító összeget le kellett tennünk kedden, de a szükséges pénz csak csütörtökön állt volna rendelkezésünkre. Ezért – két napra – egy másik hitelszámláról vettünk fel pénzt. Azonnal rámcaptak pénzügyi fegyelem megsértése és csalás volt a vád.

● Közben hogyan alakultak a téesz dolgai?

– Sokáig nyereségesek voltunk, de hetvenben az árvíz sok kárt okozott. Ez is jó alkalomnak bizonyult a félreállításomhoz.

● Az árvíz is Virágos Kis István intézte?

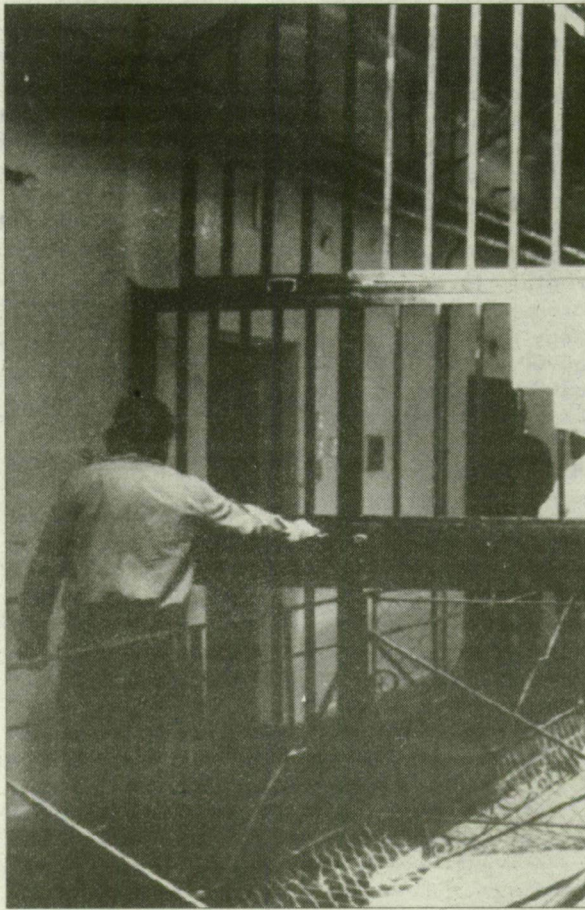
– Nem, de a szövetkezet tizennyolc és fél ezer holdjából tizenegyezer márciustól szeptemberig víz alatt állt. A maradék vetést június 24-én elverte a jég. Ki is emeltek

Virágos Kis István: „Nincs bennem gyűlölet.” (Fotó: Enyedi Zoltán)

A meggymagos

„Én voltam a gyógyszeresztő a szegedi Csillagban – emlékezik vissza Demeter Béla, a „meggymagos” magánkertész, aki börtöntársa volt a hetvenes évek elején Virágos Kis Istvánnak –, azért kerültem ide, mert a megrázódtástól cukorbeteg lettem, azoknak pedig itt volt a konyhájuk –, s bár rengetegszer provokáltak, nem követtem el semmi olyat, amiért elmarasztalhattak volna. Két elítéltet rávettek arra, hogy mondják azt, államellenes kijelentést tettem. Szerencsémre Virágos Kis István is akkor töltötte büntetését, a fogorvos asszisztenseként. Az elítéltek körében – mint a rendszer áldozata – igen népszerű volt az egykori tsz-elnök, s ő kiállt mellett. De engem, a maszek milliómost is kedveltek. Virágos Kis István elmondta az esetet Bonga alezre-desnek, a börtönkórház igazgató-főorvosának, aki ismerte a családomat, szeretett, s közölte a börtönparancsnokkal, hogy ha Demeter ellen tesznek valamit, itthagya a kórházat.”

Termálvízért 32 hónap, a Csillagban. (Fotó: Gyenes Kálmán)

A víz volt bűdös?

Öt évvel a Termál Tsz. elnökének bebörtönzése előtt, még 1965-ben készült a Bűdösvíz című magyar film. Érdekessége többek között az, hogy az alkotók Virágos Kis Istvánról vették a mintát. A főhőst alakító Nagy Attila éppen úgy a börtönben végzi, mint később a szentesi tsz-elnök. Abban az időben a szabadversenyt elfojtó, a puha diktatúra viszonyai között is magát mindig feltaláló, üzleti vénával megáldott „ügyeskedő” figuráját rajzolták meg az alkotók. A filmkészítők jóslata bevált: a bűdösvízet hasznosító szentesi tsz-elnök néhány év múlva tényleg rács mögé került.

bennünket tizedmagunkkal, mint árvízkarosult szövetkezetet, de végül a kivételeztség nem illett bele abba a tervbe, hogy engem félreállításnak. Innen azután már nem volt megállás.

● Az irigység záratta őnt börtönbe?

– Nem, úgy tűntek fel

hetvenben, mint a Csongrád megyei ellenforradalom eszmei előkészítőt. Az ötvenhatos cikkek ehhez jó alapot szolgáltatottak. Dehogy is voltam én eszmei előkészítője a forradalomnak, csak változást akartam – egy tisztességes szocializmust. Ez volt az én bűnöm.

● Mit gondol, miért vártak tizenöt évet a leszámolással?

– Ha ez megnyugtatta, őt ezt már ötvenkilencben meg akarták tenni. A részesművelés és a vállalkozásaink miatt folytonos gyanakvással figyelték, de a szövetkezet eredményei olyanok vol-

tak, hogy nem tudtak belém kötni.

● Ehhez kellett a hetvenes árvíz és a jégverés.

– Jól jött nekik, vizsgálat vizsgálatot követett. Először kiküldtek egy szakemberekből álló bizottságot, állapítsák meg, rosszul gazdálkodunk. Nem tudták. Erre igazságon komoly fejosást kaptak, és előírták nekik, mit kell találniuk.

● Mi volt a bűnlajstromon?

– Az, hogy herdálom a szövetkezet vagyont, mert túlléptük a reprezentációs keretet.

● Valóban túllépték?

– Nem, sőt amit elhasználtunk belőle, azt is amiatt, mert a megyei vezetők idehordták a vendégeiket. De mire mindezt sikerült bebizonyítanom, eltelt két és fél esztendő.

● Addig börtönben ült?

– Harminckét hónapig tartottak fogva. Hetvenegy március 9-én felfüggesztettek, 19-én letartóztattak és bevitték Szegedre.

● Két és fél évig előzetes letartóztatásban tartották?

– Huszonhét hónapig voltam előzetesben, nyolc hónapig a szegedi rendőrség fogdájában, azután a Csillagban.

● Öt találkozott a meggymagos Demeterrel?

– Gyógyszeresztő volt a Csillagban. Akkor már jogerősen elítélték, s mivel cukorbeteg volt, Szegedre került. Négy évet kapott, mert eladta a meggymagot.

● Hogyan ismerkedtek meg?

– Gyógyszert hozott a zárkánkba. Azután eltört a lábam, mert ágyazás közben megcsúsztam, és leestem az emeletes ágyról. Egy hét múlva felkerültem a börtönkórházba, ott találkoztunk ismét.

● Ki mindenki volt még akkor elítél a Csillagban?

– Egy debreceni vezérigazgató és a Termál elnökhelyettese. A többiek közöttvényesek voltak. Nevettem is magamban egyszer a börtönkórházban, két hét után derült ki, tizenöt betegből tizenegyen gyilkosságért voltak elítélve.

● Ott volt az ellenpélda, Demeter. Ő is csak a meggymagot adta el, mégis lecsukták négy évre.

– Tisztában voltam vele, nem kell bűnözőnek lenni, hogy valakit évekig leültesenek. Első fokozaton tíz évet kaptam.

● Elkeseredett?

– Bíztam az igazságban. De a védelmem nem volt egyszerű. Sorozatban négy ügyvédemet félemlítették meg. Az ötödiket már hivatalból jelölték ki. Nem csinált semmit, de nem is akadályozott.

● Az elsőfokú tárgyaláson önmagát védte?

– Igen. A kirendelt ügyvéd meg sem szólalt.

● Kapott is érte tíz évet.

– Először tizehatot akartak adni.

● Hat évet sikerült lefagnia. Jött a másodfokú tárgyalás és...

– Az első ítélet júniusban volt, a másodfokú 1973. februárjában született. A legfelsőbb bírósági tárgyalás is több mint két hónapig tar-

tott, azelőtt az ilyen ügyeket egy délelőtti elintézték.

● Miért szenteltek ennyi időt Virágos Kis Istvánnak?

– Egy végtelenül rendez elnököt kaptunk. Két hónap után az utolsó szó jogán nagy nehezen elmondhatom, amit gondoltam.

● Ezután jött az ítélelhirdetés.

– Nem jött. Kiderült a bíróságon is, hogy a tanúk hazudtak. Szünet után bejelentették, az elnök rosszul lett, s a tanácsot feloszlatták. Kezdődött a kálvária elől. Hettek múlva lett csak ítélelhirdetés: néhány hónappal kaptam többet, mint amit már letöltöttem, de a helyettesemet ott azonnal szabadlábra helyezték.

● Mennyire volt tipikus a hetvenes években, hogy politikai pereket gazdasági bűncselekményként csomagoltak be?

– Minden megyében akadtak a szövetkezeti mozgalomnak nagymenői, akik teljesen más vonalat képviseltek, mint a többség. Nekem végig az volt a meggyőződés, hogy mi nem illettünk bele az akolba, ez volt a bűnünk.

● Amikor hazajött, nem elnöki székket várták vissza.

– A szövetkezetbe se tettem be a lábam. Még a téesz nevét is meg akarták változtatni, semmi se emléktessze az embereket a Virágosra.

● És ön?

– Rehabilitálni akartam magam. Mindenütt próbálkoztam, végül a szentesi téglagyár vezetője – akit szintén meghurcoltak valamiért –, felvett éjszakai tégláégetőnek. Földet béreltem, nappal pedig otthon fóliáztam. Fél évig bírtam. Idegileg teljesen kimerültem, ’74 nyarán betegállományba kerültem, majd leszázalékoltak. Alig kaptam meg az első nyugdíjat, máris felülvizsgálatra küldtek. Ráparancsoltak az orvosra, vonja meg tőlem a nyugdíjat. Amikor értetlenül néztem, közölték velem, ez politikai kérdés. Megértette.

● Mikor jöhetett vissza a Termál Tsz-be?

– A rendszerváltás után. Addig folyamatosan figyelték, felbontották a leveleimet, leselekedtek utánam. Tudomásul vettem, olyan ez, mint a színház, rám ezt a szerepet osztották. Kilencvenben azután hírtelen eltűntek a megfigyelők. Közben otthon megvalósítottam azt, amit a téeszben nem sikerült. Nagykoroson lakom – ott is, Szentesen is gazdálkodom, virágot termeltek.

● Milyen téeszt kapott vissza?

– Három év alatt széthurcolták a vagyont. A szövetkezetnek csak a csontváza maradt, mire ’92-ben ismét megválasztottak elnöknek.

● Sikerült mára talpra állítania a Termált?

– Mondjuk úgy, túléltük az elmúlt éveket.

● Miért erőlködik Virágos Kis István. Önigazolást keres?

– Fenét. Az én életemben ebből már nem lesz virágzó téesz. Most azon mesterkedem, hogy egy újfajta közös gazdálkodást honosítsunk meg a széthurcolt földek. Almáskertet telepítünk. Higgye el, nincs bennem gyűlölet...

Rafai Gábor